

DIENVIDU PARTNERVALSTIS

Eiropas kaimiņattiecību politika (EKP) attiecas uz Alžīriju, Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Lībiju, Maroku, Palestīnu, Sīriju un Tunisiju. To veido divpusējā politika starp ES un 10 konkrētajām partnervalstīm, ko papildina reģionālās sadarbības struktūra – Savienība Vidusjūrai. Reaģējot uz sacelšanās notikumiem dienvidu kaimiņvalstīs, ES saistībā ar 2011. gada EKP palielināja atbalstu demokrātiskajām pārmaiņām. 2015. gadā tā veica papildus EKP pārskatīšanu.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību 8. pants;
- Līguma par Eiropas Savienību V sadaļa: “ES ārējā darbība”;
- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 206. un 207. pants (tirdzniecība) un 216.–219. pants (starptautiski nolīgumi).

INSTRUMENTI

Asociācijas nolīgumi nodrošina juridisko pamatu ES divpusējām attiecībām ar Alžīriju, Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Maroku, Palestīniešu pašpārvaldi un Tunisiju. Asociācijas nolīgums, kas tika parafēts ar Sīriju, pirms šīs valsts valdība vardarbīgi apspieda sabiedrības protestus 2011. gadā, tā arī netika parakstīts. Sarunas par ES un Lībijas pamatnolīgumu tika pārtrauktas 2011. gada februārī un joprojām nav atsāktas.

Saistībā ar Eiropas kaimiņattiecību politiku ES un tās dienvidu partnervalstis (izņemot Lībiju un Sīriju) ir pieņēmušas divpusējus rīcības plānus, partnerības prioritātes vai asociācijas programmas. Tie nosaka politisko un ekonomisko reformu programmas, izvirzot īstermiņa un vidēja termiņa prioritātes trim līdz pieciem gadiem. EKP rīcības plānos atspoguļotas ES un katras partnervalsts vajadzības, intereses un spējas, un to mērķis ir jo īpaši attīstīt demokrātisku, sociāli taisnīgu un iekļaujošu sabiedrību, veicināt ekonomikas integrāciju un izglītību, attīstīt mazos un vidējos uzņēmumus un lauksaimniecību, kā arī atvieglot personu pārvietošanos pār robežām.

Šos rīcības plānus galvenokārt finansē Eiropas kaimiņattiecību instruments (EKI) un citi tematiskie instrumenti. Atbalsts tiek nodrošināts, arī izmantojot Eiropas Investīciju bankas un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas sniegtos aizdevumus. ES vēlas arī veicināt piekļuvi tirgum un sadarbību ar tās dienvidu partnervalstīm migrācijas un mobilitātes jautājumos. Pašlaik notiek sarunas par padziļinātiem un visaptverošiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem (DCFTA) ar Maroku un Tunisiju. Mobilitātes partnerības ir noslēgtas ar Maroku, Tunisiju un Jordāniju, un pašlaik

notiek sarunas ar Libānu. Saistībā ar minētajiem instrumentiem, jo īpaši saistībā ar 2016. gadā uzsākto [mobilitātes partnerības instrumentu](#), tiek īstenoti vairāki projekti. Turklāt Alžīrijā, Ēģiptē, Lībijā, Marokā un Tunisijā saistībā ar [ES Ārkārtas trasta fonda Āfrikai](#) Ziemeļāfrikas sadaļu tiek finansētas reģionālās un divpusējās migrācijas un mobilitātes iniciatīvas. Ar [ES Reģionālo trasta fondu reaģēšanai uz krīzi Sīrijā](#) jeb *Madad* fondu tiek sniegts atbalsts Sīrijas bēgļiem, iekšzemē pārvietotām personām un vietējām kopienām Libānā, Jordānijā un Ēģiptē.

Savienība Vidusjūrai (*UfM*), kuru izveidoja 2008. gadā, lai atjaunotu Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerības, nodrošina reģionālu satvaru sadarbībai starp ES dalībvalstīm un 15 Vidusjūras reģiona valstīm, tostarp arī desmit dienvidu partnervalstīm.

PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA

A. Alžīrija

Kā liels reģionālais dalībnieks un nozīmīgs enerģijas ražotājs Alžīrija ir svarīgs ES partneris dienvidu kaimiņreģionā. 2005. gadā stājās spēkā asociācijas nolīgums. Asociācijas padomes sanāsmē 2017. gada martā ES un Alžīrija pieņēma kopīgās [partnerības prioritātes](#). Ar šīm partnerības prioritātēm tiek izveidots atjaunots politiskās sadarbības satvars un ciešāka sadarbība, koncentrējoties uz šādām jomām: i) pārvaldība un pamattiesības; ii) sociālekonomiskā attīstība un tirdzniecība; iii) enerģētika, vide un klimata pārmaiņas; iv) stratēģiskais un drošības dialogs; un v) humānā dimensija, migrācija un mobilitāte.

B. Ēģipte

Eiropas Savienības un Ēģiptes attiecības regulē asociācijas nolīgums, kas ir spēkā kopš 2004. gada. Saistībā ar pārskatīto EKP ES un Ēģiptes Asociācijas padome 2017. gada jūlijā pieņēma ES un Ēģiptes partnerības prioritāšu kopumu. Lai gan visi asociācijas nolīguma elementi joprojām ir spēkā, ES un Ēģiptes kopīgi noteiktās [partnerības prioritātes](#) aizstāj rīcības plānu un virzīs partnerību 2017.–2020. gadā. Minētajā laikposmā galvenā uzmanība tiks veltīta šādiem jautājumiem: i) ekonomikas modernizācija, enerģētikas ilgtspējība un vide; ii) sociālā attīstība un sociālā aizsardzība un iii) pārvaldība, stabilitātes palielināšana un moderna demokrātiska valsts.

C. Izraēla

ES un Izraēlai ir daudzpusīgas attiecības, kuru pamatā ir ciešas ekonomiskās un tirdzniecības attiecības un tehniskā sadarbība. Attiecības, kuras balstās uz 2000. gadā noslēgto asociācijas nolīgumu, turpmākajos gados strauji attīstījās, ievērojami paplašinoties daudzās nozarēs. ES un Izraēlas rīcības plāns, kas tika apstiprināts 2005. gadā, balstās uz kopīgām demokrātijas vērtībām, cilvēktiesību ievērošanu, tiesiskumu un pamatbrīvībām un veicina Izraēlas integrāciju Eiropas politikā un programmās. 2009. gadā ES nolēma – lai attiecībām piešķirtu “īpašo” statusu, jāpanāk progress Tuvo Austrumu miera procesā (TAMP). Tomēr sadarbība turpinās, pamatojoties uz [2005. gada EKP rīcības plānu](#), kura darbība pagarināta līdz 2020. gadam.

D. Jordānija

ES uzskata Jordāniju par nozīmīgu partnervalsti, kas veicina stabilitāti Tuvajos Austrumos. ES un Jordānijas asociācijas nolīgums, kas ir spēkā kopš 2002. gada maija, nodrošina šo divpusējo attiecību juridisko pamatu. EKP rīcības plānu pieņēma 2012. gadā, un 2016. gada decembrī tika panākta vienošanās par jaunām [ES un Jordānijas partnerības prioritātēm](#), kā arī paktu. Saistībā ar EKP Jordānija ir pirmā Vidusjūras reģiona partnervalsts, ar kuru Eiropas Savienība ir pabeigusi tehniskās sarunas, rezultātā piešķirot "īpašo statusu". 2014. gada oktobrī ES un Jordānija uzsāka mobilitātes partnerību. Jordānijai ir piešķirti divi makrofinansiālās palīdzības (MFP) kopumi (viens 2013. gadā 180 miljonu EUR apmērā un otrs 2016. gada decembrī 200 miljonu EUR apmērā). Jordānija, kur tiek uzņemti vairāk nekā 655 000 Sīrijas bēgļu, saņem līdzekļus no *Madad* fonda, Eiropas Savienības Reģionālā trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā. Saistībā ar ES atbalstu Jordānijai Sīrijas bēgļu krīzes laikā ES un Jordānija 2016. gadā grozīja asociācijas nolīgumu, lai [atvieglotu izcelsmes noteikumus](#), ko Jordānijas eksportētājiem piemēro tirdzniecībā ar ES.

E. Libāna

Attiecības ir balstītas uz ES un Libānas asociācijas nolīgumu, kas ir spēkā kopš 2006. gada, un [ES un Libānas partnerības prioritātēm](#) un paktu, par ko panākta vienošanās 2016. gada novembrī. ES un Libānas Asociācijas padome 2017. gada jūlijā sanāsmē vienojās turpināt sarunas, lai parakstītu mobilitātes partnerību. ES atbalsta Libānas vienotību, stabilitāti, neatkarību, suverenitāti un teritoriālo integritāti, jo īpaši ņemot vērā situācijas pasliktināšanos kaimiņvalstī Sīrijā. Libāna, kurā ir 4,4 miljoni iedzīvotāju, pašlaik uzņem aptuveni 1 miljonu reģistrētu Sīrijas bēgļu. Libāna saņem līdzekļus no *Madad* fonda.

F. Lībija

Lībiju, kurā kopš *Gaddafi* režīma krišanas vērojams sarežģīts politiskais, teritoriālais, sociālais un cilšu dalījums, pārņem pilsoņu karš. Lībija ir zināma arī kā Sāhelas tranzīta tunelis cilvēku tirdzniecībai un kontrabandai. Šajā sakarībā ES cenšas palīdzēt Lībijas iedzīvotājiem izveidot stabilu un iekļaujošu valsti. ES atbalsta ANO starpniecības centienus izbeigt karadarbību un īsteno diplomātisku pieeju attiecībā uz Lībijas un reģionāla līmeņa ieinteresētajām personām. Lībijai nav nedz asociācijas nolīguma, nedz jebkādu citu līgumisko vienošanos ar ES, tomēr šī valsts ir tiesīga saņemt finansējumu saistībā ar EKI. Kopš 2016. gada ES Ārkārtas [trasta fonds Āfrikai ir piešķīris gandrīz 135 miljonus EUR migrantu aizsardzībai Lībijā](#).

G. Maroka

Viena no dienvidu partnervalstīm, ar kurām ES ir visattīstītākās attiecības, ir Maroka. Asociācijas nolīgums ir spēkā kopš 2000. gada, un 2013. gadā tika pieņemts jauns EKP rīcības plāns. Valstij 2008. gadā tika piešķirts EKP īpašais statuss, kas atspoguļo mērķi stiprināt ES un Marokas sadarbību un turpināt atbalstīt ekonomiskās un politiskās reformas. ES un Marokas mobilitātes partnerība tika uzsākta 2013. gada jūnijā. Turpinās sarunas par [vīzu režīma atvieglošanas un atpakaļuzņemšanas](#) nolīgumiem un *DCFTA*. Turklāt 2014. gadā stājās spēkā atjaunots zivsaimniecības nolīgums.

Saskaņā ar diviem neseniem Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem ES var īstenot tās nolīgumus ar Maroku, tomēr minētie nolīgumi neattiecas uz Rietumsahāru.

H. Palestīna

ES ir galvenais finansiālā atbalsta sniedzējs Palestīniešu pašpārvaldei (PP), un gada provizoriskais divpusējais piešķirums ir aptuveni 300 miljoni EUR. ES atbalsta vispārējais mērķis ir palīdzēt radīt iespējas tādas dzīvotspējīgas, neatkarīgas un demokrātiskas Palestīnas valsts izveidei, kas mierīgi un droši spēj līdzāspastāvēt ar Izraēlu un pārējām kaimiņvalstīm. ES un Palestīniešu pašpārvaldes attiecību juridisko pamatu veido [pagaidu asociācijas nolīgums par tirdzniecību un sadarbību](#), kas tika noslēgts 1997. gadā. ES un PP 2013. gadā parakstīja EKP rīcības plānu, kas stājās spēkā 2013. gadā. Tajā pašā gadā ES piedāvāja Izraēlai un nākamajai Palestīnas valstij "īpašu privileģētu partnerību", kas abām pusēm paredzēja līdz šim vēl nebijušu politiska, ekonomiska un drošības atbalsta kopumu saistībā ar nolīgumu par galīgo statusu.

I. Sīrija

Pēc tam, kad Sīrijas valdība 2011. gada martā sāka vardarbīgi apspiest pret valdību vērstos protestus, ES pieņēma vairākus aizvien ierobežojošākus pasākumus pret Sīrijas režīmu. Visas divpusējās sadarbības programmas starp ES un Sīrijas valdību ir apturētas. ES atbalsta iekļaujošas miera sarunas, lai īstenotu Sīrijas vadītu politisko pāreju. ES ir galvenais līdzekļu devējs saistībā ar Sīrijas krīzi, un ES un tās dalībvalstis [kopīgi ir sniegušas](#) vairāk nekā 16,9 miljardus EUR humānajai, attīstības, ekonomikas un stabilizācijas palīdzībai. [Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā](#) pārvalda lielāko daļu palīdzības, kas nav humānā palīdzība un tiek piešķirta kaimiņvalstīm, kuras uzņem Sīrijas bēgļus. Līdz šim šis fonds ir sasniedzis kopējo apjomu 1,7 miljardu EUR apmērā. Padome 2017. gada 3. aprīlī pieņēma [ES stratēģiju attiecībā uz Sīriju](#). Saistībā ar šo stratēģiju ES ir rīkojusi trīs konferences Sīrijas un reģiona nākotnes atbalstam. Pirmā konference notika 2017. gada aprīlī, un tajā starptautiskā kopiena [apņēmas](#) nodrošināt 5,6 miljardus EUR tam, lai finansētu atbalstu humānās palīdzības, izturētspējas un attīstības pasākumiem 2017. gadā saistībā ar Sīrijas krīzi. Otrā konference notika 2018. gada aprīlī, un tajā dalībnieki [apņēmas](#) 2018. gadā nodrošināt 3,5 miljardus EUR un vēl papildu 2,7 miljardus EUR 2019.–2020. gadam. Trešā konference notika 2019. gada 12.–14. martā, un tajā dalībnieki [apņēmas](#) 2019. gadam nodrošinot [piešķirumus](#) 6,2 miljardu EUR apjomā un 2020. gadam un turpmāk – daudzgadu piešķirumus 2,1 miljarda EUR apjomā. Vajadzības humanitārajā jomā joprojām ir ārkārtīgi lielas. Vairāk nekā 11 miljoniem sīriešu ir nepieciešama humānā palīdzība, un vairāk nekā 5,6 miljoni Sīrijas bēgļu nedzīvo savā valstī.

J. Tunisija

Kopš 2011. gadā notikušās Tunisijas revolūcijas ES ir politiski, finansiāli un tehniski atbalstījusi valsts pāreju uz demokrātiju. Juridiskais pamats divpusējās attiecībās joprojām ir asociācijas nolīgums, kas ir spēkā kopš 1998. gada. 2012. gadā, ņemot vērā gūtos panākumus, ES un Tunisija vienojās izveidot privileģētu partnerību ar sīki izstrādātu [rīcības plānu](#) 2013.–2017. gadam. 2018. gada jūlijā ES un Tunisijas Asociācijas padome pieņēma galvenās vadlīnijas [ES un Tunisijas privileģētajai partnerībai 2018.–2020. gada laikposmam](#). Tunisija un ES 2014. gada martā

uzsāka mobilitātes partnerību, kuras rezultātā tika atsāktas sarunas par [vīzu režīma atvieglošanu un atpakaļuzņemšanas nolīgumiem](#). [Sarunas par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu \(DCFTA\)](#) tika apstiprinātas 2015. gada oktobrī un vēl nav noslēgtas. No 2011. gada līdz 2016. gadam ES palīdzība Tunisijai sasniedza 2 miljardus EUR (1,2 miljardi EUR dotāciju veidā un 800 miljoni EUR makrofinansiālās palīdzības veidā). ES ir apņēmusies palielināt savu gada finansiālo atbalstu dotāciju veidā līdz 300 miljoniem EUR 2017. gadā un saglabāt nemainīgu finansējuma līmeni laikposmam līdz 2020. gadam. Vienprātīgā jaunas konstitūcijas pieņemšana Tunisijā 2014. gada janvārī un sekmīgi organizētās parlamenta un prezidenta vēlēšanas laikā no 2014. gada oktobra līdz decembrim, pēc kurām sekoja ilgi gaidītās pašvaldību vēlēšanas 2018. gada maijā, bija liels solis uz priekšu šīs valsts pārejā uz demokrātiju.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments ir pilnībā iesaistījies Eiropas kaimiņattiecību politikas īstenošanā. Ar Ārlietu komitejas starpniecību tas uzrauga EKP īstenošanu, jo īpaši attiecībā uz EKP gada progresa ziņojumiem un EKP pārskatiem. Komiteja seko līdzi politiskajai situācijai partnervalstīs, regulāri veicot viedokļu apmaiņu ar augsta līmeņa valdības ierēdņiem, ekspertiem un pilsoniskās sabiedrības ieinteresētajām personām. Budžeta pilnvaras ļauj Parlamentam tieši ietekmēt Eiropas kaimiņattiecību instrumentam paredzētās summas. Parlamenta piekrišana ir bijusi nepieciešama, lai noslēgtu visus asociācijas nolīgumus ar Eiropas kaimiņattiecību politikas dienvidu partneriem. Parlamenta piekrišana ir vajadzīga arī visiem jaunajiem tirdzniecības nolīgumiem, tostarp turpmākajiem *DCFTA* ar Maroku un Tunisiju.

Regulāras divpusējas attiecības ar dienvidu partnervalstu parlamentiem tiek uzturētas, izmantojot [pastāvīgās delegācijas](#). Tādējādi attiecības ar Marokas parlamentu tika pilnveidotas, 2010. gadā izveidojot apvienotu parlamentāru komiteju (*JPC*). Pēc tam 2016. gadā *JPC* tika izveidota arī ar Tunisiju un 2018. gadā – ar Alžīriju. Parlamenta attiecības ar Sīriju ir apturētas sakarā ar pilsoņu karu, un pašreizējā situācija Lībijā arī kavē parlamentu attiecību veidošanu. Reģionālā līmenī Parlaments piedalās Savienības Vidusjūrai parlamentārajā asamblejā, kura gada laikā rīko vienu plenārsēdi un vairākas komiteju sanāksmes. Pēdējā plenārsēde notika [Strasbūrā 2019. gada 13. un 14. februārī](#), kad Parlaments nodeva prezidentūru Turcijas Lielajai nacionālajai asamblejai. Parlaments ir piedalījies vairākās ES vēlēšanu novērošanas misijās dienvidu partnervalstīs, no kurām pēdējās bija Libāna (vispārējas vēlēšanas) un Tunisija (pašvaldību vēlēšanas). Tas arī sniedz palīdzību tā demokrātijas atbalsta programmā iekļautām divām prioritārām valstīm – Marokai un Tunisijai.

María Álvarez López
04/2019

